

ЗАГАЛЬНОПРАВОВІ, ФІЛОСОФСЬКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ, ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ФЕНОМЕНУ КОРУПЦІЇ

Блінова Ганна Олександрівна
професор кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

ЕВОЛЮЦІЯ ВІТЧИЗНЯНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЯК РЕЗУЛЬТАТ ПОДОЛАННЯ КОНСТИТУЦІЙНОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ

Сучасні науковці виокремлюють чотири етапи еволюції антикорупційного законодавства України в період незалежності: 1) з 1991 року по грудень 1994 року, коли основу антикорупційного законодавства складав Кримінальний кодекс та Кодекс про адміністративні правопорушення; 2) з 1994 р. по 2009 рік, протягом якого було прийнято Закон України «Про боротьбу з корупцією», ухвалено новий Кримінальний кодекс України, Розділ XVII якого «Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» регламентує відповідальність за корупційні правопорушення; 3) розпочався в 2010 р., коли Україна приєдналась до Конвенції ООН проти корупції та до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією; 7 квітня 2011 р. було ухвалено закони України «Про засади запобігання і протидії корупції» і «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення»; 4) розпочався після перемоги Революції гідності 2013–2014 рр., було прийнято Закони України «Про запобігання корупції», «Про Національне антикорупційне бюро України» та «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки» [7]. Водночас, у науковій спільноті було завжди багато зауважень до змісту діючих нормативно-правових актів, що визначають механізм протидії корупції в Україні, що відображалось у значній кількості наукових публікації у цій сфері.

На кожному із зазначених етапів процес формування антикорупційного

механізму переживав певні кризисні стани, пов'язані із політичними, економічними чи соціальними процесами. Початок сучасної конституційної кризи та гальмування функціонування антикорупційного механізму в Україні стався 27-го жовтня, коли Конституційний Суд визнав низку норм антикорупційного законодавства неконституційними. Водночас це порушило зобов'язання України щодо боротьби з корупцією перед західними партнерами, які є умовою безвізу з ЄС та співпраці з МВФ [1].

Рішенням Конституційного Суду було визнано не конституційними наступні положення : пункти 6, 8 частини першої статті 11, пункти 1, 2, 6-10-1, 12, 12-1 частини першої, частини другу - п'яту статті 12, частину другу статті 13, частину другу статті 13-1, статтю 35, абзаци другий, третій частини першої статті 47, статті 48-51, частини другу, третю статті 52, статтю 65 Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII зі змінами; статтю 366-1 Кримінального кодексу України, а відповідно такими, що втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України цього Рішення [6].

Таким чином, Конституційний Суд України позбавив Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) таких повноважень як одержувати в установленому законом порядку за письмовими запитами інформацію; мати безпосередній автоматизований доступ до інформаційно-телекомунікаційних і довідкових систем, реєстрів, банків даних їх держателів; отримувати заяви фізичних та юридичних осіб про порушення вимог Закону 1700-VII, проводити за власною ініціативою перевірку можливих фактів порушення антикорупційного законодавства; проводити перевірки організації роботи із запобігання і виявлення корупції в органах влади; щодо перевірки підготовки та виконання антикорупційних програм; вносити приписи про порушення вимог законодавства щодо етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, інших вимог та обмежень антикорупційного законодавства; отримувати пояснення щодо фактів порушень; ініціювати проведення службових розслідувань, вжиття заходів щодо притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень; надсилати до інших спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції матеріали, що свідчать про факти таких правопорушень; складати протоколи про адміністративні правопорушення, віднесені законом до компетенції НАЗК; вносити керівнику відповідного органу, підприємства, установи, організації приписи щодо усунення порушень законодавства, проведення службового розслідування, притягнення винної особи до встановленої законом відповідальності тощо [3].

Крім того була зруйнована система гарантій захисту прав викривачів; перестали діяти правила врегулювання конфлікту інтересів, що виникає у діяльності окремих категорій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; закритий доступ до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави

або місцевого самоврядування, на офіційному веб-сайті НАЗК; заблокована система контролю та перевірки декларацій, моніторингу способу життя тощо. Визнавши статтю 65 «Відповідальність за корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення» Закону України «Про запобігання корупції» Конституційний Суд унеможливив притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні корупційних чи пов'язаних із корупцією правопорушень.

На відновлення дії норм Закону України «Про запобігання корупції» спрямований законопроект «Про відновлення дії окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» та Кримінального кодексу України № 4304 від 02.11.2020 [5], а Проект Закону «Про відновлення суспільної довіри до конституційного судочинства» № 4288 від 29.10.2020 створений для ініціювання процесу визнання нікчемним рішення суддів Конституційного Суду України як прийнятого в умовах реального конфлікту інтересів та на припинення повноважень діючого складу цього суду [4]. На наш погляд, останній законопроект може лише поглибити існуючу кризу.

Відповідно до п.1 ст.11 Конвенції ООН проти корупції, учасницею якої є і Україна, урахуовуючи незалежність судової влади та її вирішальну роль в боротьбі з корупцією, кожна держава-учасниця згідно з основоположними принципами своєї правової системи й без шкоди для незалежності судових органів уживає заходів щодо підтримання чесності й невідкупності представників судової влади та запобігання будь-якій можливості для корупції серед них. Такі заходи можуть уключати правила, що стосуються поведінки представників судової влади [2].

Водночас, аргументи Конституційного Суду України для прийняття рішення 27.10.2020 року базуються на наступних засадах. У Висновку Консультативної ради європейських суддів від 9 листопада 2018 року № 21 (2018) щодо запобігання корупції серед суддів зазначається, що корупція серед суддів є однією з основних загроз суспільству та функціонуванню демократичної держави. Це підриває судову добросовісність, що є основою верховенства права та основною цінністю Ради Європи. Є підстави стверджувати, що ефективне запобігання корупції в судовій системі значною мірою залежить від політичної волі у відповідній країні справді та щиро забезпечити інституційні, інфраструктурні та інші організаційні гарантії для незалежної, прозорої та неупередженої судової влади. Однак боротьба з корупцією не повинна впливати на незалежність судової влади. Крім того, процес перевірки на предмет виявлення корупції, звільнення та притягнення до відповідальності осіб, які не пройшли перевірки, може використовуватися як інструмент для зловживання та усунення політично «небажаних» суддів. Тому процес перевірки суддів повинен здійснюватися компетентними, незалежними та неупередженими органами. Конституційний суд робить висновок, що вищі судові органи мають право вимагати спеціальних актів регулювання цього питання, а деклараціями суддів може опікуватися спеціальний орган судової влади [6].

Таким чином, із міжнародних стандартів незалежності судової влади вбачається обов'язок усіх державних та інших установ поважати і дотримуватися незалежності судової влади, яка самостійно, без стороннього впливу з боку будь-яких органів державної влади та посадових осіб здійснювала б усі належні їй функції.

Конституційний Суд України вважає, що на законодавчому рівні повинні бути створені такі взаємовідносини, які виключали б невинуватий тиск, вплив чи контроль з боку виконавчої або законодавчої влади на судову владу та запобігали б виникненню нормативного регулювання, яке дасть змогу на законодавчому рівні контролювати органи судової влади, а також суддів при здійсненні ними функцій і повноважень, що призведе до втручання у діяльність судової влади та посягання на її незалежність, закріплену в Основному Законі України. Таким чином, створюючи відповідні органи, запроваджуючи відповідальність (санкції), окремі види контролю, законодавець повинен виходити з принципів незалежності судової влади, невтручання у діяльність судів та суддів [6].

Така ситуація склалася у результаті негрунтовної підготовки антикорупційного законодавства та нехтуванням принципу поділу влади. Наявні недоліки чинного антикорупційного законодавства у цій сфері призвели до виникнення конституційної кризи та колапсу антикорупційного механізму в Україні.

Водночас, на наш погляд, ця ситуація обумовлює початок п'ятого етапу еволюції національного антикорупційного законодавства. З урахуванням того, що наразі підготовлений проект Антикорупційної стратегії на 2020-2024 роки, є можливість удосконалити вітчизняне антикорупційне законодавство шляхом конкретизації суб'єктів, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції» та здійснення його перезапуску, як це запропоновано у проекті № 4288 від 29.10.2020, а також розробки окремого нормативно-правового акту, що буде містити аналогічні елементи механізму запобігання корупції, проте розрахований саме на суддів.

---

1. Законодавство було написано криво – експерт про політичну кризу, що виникла внаслідок рішення КС. URL: <http://www.nrcu.gov.ua/news.html?newsID=94508>

2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції. Відомості Верховної Ради України. 2007. N 49.

3. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. Відомості Верховної Ради. 2014. № 49. ст.2056

4. Проект Закону про відновлення суспільної довіри до конституційного судочинства № 4288 від 29.10.2020. http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70282

5. Проект Закону України «Про відновлення дії окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» та Кримінального кодексу України № 4304 від 02.11.2020. http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70306

6. Рішення Конституційного суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України „Про запобігання корупції“, Кримінального кодексу

України від 27 жовтня 2020 р. №13-р/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-20#Text>

7. Ярошенко М. О, Шевчук З.Ю. Еволюція антикорупційного законодавства в Україні в період незалежності. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18 : Економіка і право. 2016. Вип. 31. С. 38-44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_018_2016_31_8

Маргулов Артур Худувич
професор кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
доктор історичних наук, доцент

ЗАКЛАДИ ВИЩОЇ ОСВІТИ У СИСТЕМІ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ: ФОРМАТ СТАНДАРТІВ ЧИ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОСВІТИ

Освітня діяльність завжди була пріоритетним напрямом державної політики. Сьогодні відбувається реформування цієї галузі. Пріоритетними напрямками цих зрушень є: наближення освітнього процесу до потреб виробництва, впровадження компетентнісного підходу, реалізації якісного кадрового та матеріального забезпечення освітнього процесу, то що. Запорукою успішності зазначених реформ є глибинний аналіз ситуації в освітній галузі відповідно до об'єктивних показників розвитку соціально-гуманітарних стандартів сучасного суспільства.

Накопичений негативний досвід освітніх студій має системний характер. Вступаючи до закладів вищої освіти у 16-18 років абітурієнти обирають майбутню спеціальність не маючи чіткої уяви про профорієнтацію. Частіше за все вони схилиються на вибір батьків, попит на майбутню професію, інші чинники. В більшості навчальних закладах середньої освіти формат профорієнтації не функціонує якісно. Негативно позначається на цих процесах динамічна зміна кон'юнктури ринку праці в країні та відставання теоретичної освітнянської платформи від практичної виробничої діяльності. Сукупність зазначених факторів суттєво впливає на мотиваційну складову здобувачів вищої освіти, частково переводячи освітній процес в формалізацію при отриманні освітніх документів.

Відсутність фахової зацікавленості із боку здобувача унеможливило можливості закладів вищої освіти у наданні якісної освіти відповідно до стандартів, що стає запорукою його майбутньої потенційної перекваліфікації. Поширеним стає явище професійної переорієнтації здобувачів, навіть, під час освітнього процесу. Станом на 1 листопада 2020 року чисельність зареєстро-